

EIROPAS TERITORIĀLĀ SADARBĪBA

Eiropas teritoriālā sadarbība ir kohēzijas politikas instruments, kas paredzēts pārrobežu mēroga problēmu risināšanai un dažādu teritoriju potenciāla kopīgai attīstīšanai. Eiropas Reģionālās attīstības fonda atbalsts Eiropas teritoriālās sadarbības pasākumiem tiek realizēts, izmantojot trīs galvenos komponentus: pārrobežu sadarbību, transnacionālo sadarbību un starpreģionu sadarbību.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību 178. pants un Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1299/2013.

VISPĀRĪGI NOTEIKUMI

Eiropas teritoriālā sadarbība ir kohēzijas politikas daļa kopš 1990. gada. Attiecībā uz 2014.–2020. gada plānošanas periodu pirmo reizi līdzšinējā kohēzijas politikas vēsturē ir pieņemta atsevišķa regula par Eiropas teritoriālās sadarbības pasākumiem, kam paredzēts Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) atbalsts. Eiropas teritoriālā sadarbība ir kohēzijas politikas instruments, kas paredzēts tādu problēmu risināšanai, kuras pārsniedz valstu robežas un kurām risinājums jārod kopīgiem spēkiem, kā arī vienotai dažādu teritoriju potenciāla attīstīšanai.

2014.–2020. gada plānošanas periodā Eiropas teritoriālajai sadarbībai ir piešķirts finansējums 9,3 miljardu EUR apmērā. Minētie resursi ir sadalīti šādi:

1. 74,05 % pārrobežu sadarbībai. Pārrobežu sadarbības programmu mērķis ir sadarbība starp reģioniem vai pašvaldībām, kam ir kopīga jūras vai sauszemes robeža, tiecoties attīstīt pierobežas teritorijas, izvērst to neizmantoto izaugsmes potenciālu un risināt kopīgi apzinātas problēmas. Šādas kopīgas problēmas ir, piemēram, nepietiekama informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) pieejamība; vāji attīstīta transporta infrastruktūra; vietējās ražošanas lejupslīde; neatbilstoša uzņēmējdarbības vide; sadarbības trūkums starp vietējo un reģionālo pārvaldi; zema līmeņa pētniecība un inovācija, kā arī zems IKT ieviešanas līmenis; vides piesārņojums; riska novēršana; negatīva attieksme pret kaimiņvalstu iedzīvotājiem u. c.
2. 20,36 % transnacionālajai sadarbībai. Transnacionālās sadarbības programmas domātas sadarbībai starp lielām transnacionālām teritorijām, un to mērķis ir nostiprināt valstu, reģionu un vietējo iestāžu sadarbību, pamatojoties uz pasākumiem, kas sekmē integrētu teritoriālo attīstību lielās Eiropas ģeogrāfiskajās

teritorijās. Šīs programmas aptver arī tādu pārrobežu sadarbību starp piejūras teritorijām, kura neietilpst pārrobežu sadarbības programmās.

3. 5,59 % starpreģionu sadarbībai. Starpreģionu sadarbības programmu mērķis ir vairojot kohēzijas politikas efektivitāti, pamatojoties uz pasākumiem, kas sekmē pieredzes apmaiņu starp reģioniem par tādiem jautājumiem kā programmu izstrāde un īstenošana, ilgtspējīga pilsētvides attīstība un attīstības tendenču analīze Savienības teritorijā. Pieredzes apmaiņā var ietilpt savstarpēji izdevīgas sadarbības sekmēšana starp inovatīvām kopām, kas intensīvi nodarbojas ar pētniecību, kā arī apmaiņas sekmēšana starp pētniekiem un pētniecības iestādēm.

GEOGRĀFISKAIS PĀRKLĀJUMS

Pārrobežu sadarbības komponenta atbalstu principā var saņemt teritorijas pie visām ES iekšējām un ārējām sauszemes robežām, kā arī pie jūras robežām (reģioni, kas atrodas ne vairāk kā 150 km attālumā cits no cita, un tālāko reģionu gadījumā – vairāk nekā 150 km attālumā). Teritorijas, kas var iesaistīties transnacionālajā sadarbībā, nosaka Komisija, ņemot vērā makroreģionālās un jūras baseinu stratēģijas un paredzot dalībvalstīm iespēju iekļaut šajās teritorijās arī līdzās esošas teritorijas. Starpreģionu sadarbība aptver pilnīgi visu Eiropas Savienības teritoriju. Tālākajiem reģioniem ir atļauts apvienot pārrobežu un transnacionālās sadarbības pasākumus vienā sadarbības programmā.

Sadarbības programmās var piedalīties arī trešās valstis. Šādos gadījumos sadarbības pasākumu finansēšanai var izmantot arī Eiropas kaimiņattiecību instrumentu (EKI) un Pirmspievienšanās palīdzības instrumentu (*IPA II*).

TEMATISKĀ KONCENTRĀCIJA

Lai maksimāli palielinātu kohēzijas politikas iedarbīgumu un sekmētu stratēģijas “Eiropa 2020” īstenošanu, ERAF atbalsts Eiropas teritoriālās sadarbības programmām jākoncentrē uz ierobežotu daudzumu tematisko mērķu^[1], kam ir tieša saistība ar stratēģijas prioritātēm. Katram tematiskajam mērķim ERAF regulā ir noteikts investīciju prioritāšu saraksts^[2]. Papildus šīm prioritātēm ir noteiktas vēl citas prioritātes, kas pielāgotas Eiropas teritoriālās sadarbības pasākumu specifiskajām vajadzībām.

Īstenojot pārrobežu un transnacionālās programmas, ir jākoncentrējas uz ne vairāk kā četriem tematiskajiem mērķiem, savukārt attiecībā uz starpreģionu sadarbību šāds ierobežojums nepastāv. Prioritārās atbalsta jomas, kas noteiktas tieši Eiropas teritoriālās sadarbības programmām, ir, piemēram, šādas:

1. Pārrobežu sadarbība – stabilu un kvalitatīvu darbvietu nodrošināšanas veicināšana un atbalsts darbaspēka mobilitātei, īstenojot pārrobežu darba tirgu integrāciju, sekmējot sociālo integrāciju un kopienu integrāciju pārrobežu mērogā, izstrādājot un īstenojot kopīgas izglītības, profesionālās izglītības un apmācību shēmas u. c.

[1] Tematiskie mērķi ir uzskaitīti 2013. gada 17. decembra Regulas (ES) Nr. 1303/2013 9. pantā.

[2] 2013. gada 17. decembra Regulas (ES) Nr. 1301/2013 5. pants.

2. Transnacionālajai sadarbībai – publisko iestāžu un ieinteresēto personu institucionālo spēju un efektīvas valsts pārvaldes nostiprināšana, izstrādājot un koordinējot makroreģionālas un jūras baseinu stratēģijas.
3. Starpreģionu sadarbībai – publisko iestāžu un ieinteresēto personu institucionālo spēju un efektīvas valsts pārvaldes stiprināšana, izplatot labu praksi un attiecīgās zināšanas, veicinot pieredzes apmaiņu u. c.

ĪPAŠI NOTEIKUMI SADARBĪBAS PROGRAMMĀM

Ņemot vērā to, ka sadarbības programmu izstrādē un īstenošanā ir iesaistītas vairākas dalībvalstis, noteikumos, kas reglamentē Eiropas teritoriālo sadarbību, ir aplūkoti vairāki specifiski jautājumi, piemēram, atbildības sadale finanšu korekciju gadījumos, procedūras, kas vadošajai iestādei jāievēro kopīgā sekretariāta izveidē, īpašas procedūras trešo valstu vai teritoriju līdzdalībai, īstenošanas ziņojumiem izvirzītās prasības u. c.

Dalībvalstīm, kas piedalās sadarbības programmā, ir jāizraugās viena kopīga vadošā iestāde, viena kopīga sertifikācijas iestāde un viena kopīga revīzijas iestāde. Turklāt vadošajai iestādei un revīzijas iestādei ir jāatrodas vienā un tajā pašā dalībvalstī.

Noteikums par to, ka katrai dalībvalstij jāpieņem pašai savi noteikumi par izdevumu atbilstību (kā tas ir citu ERAF programmu gadījumā), Eiropas teritoriālās sadarbības gadījumā nav piemērots. Tādēļ Eiropas līmenī ir jāizveido skaidra noteikumu hierarhija attiecībā uz izdevumu atbilstību.

Saistībā ar to, ka programmās ir iesaistītas vairākas valstis, veidojas arī lielākas administratīvās izmaksas. Tādēļ maksimālās pieļaujamās summas, kas noteiktas tehniskās palīdzības izdevumiem, ir augstākas nekā pārējiem programmu veidiem.

PRIEKŠLIKUMS ES KOHĒZIJAS POLITIKAI PĒC 2020. GADA

2018. gada maijā Komisija nāca klajā ar priekšlikumu jaunām regulām, ar kurām tiek noteikta ES kohēzijas politika pēc 2020. gada. To vidū ir regula par īpašiem noteikumiem attiecībā uz Eiropas teritoriālās sadarbības mērķi (*Interreg*). Turpmāk Eiropas teritoriālo sadarbību, iespējams, veidos pieci elementi:

- pārrobežu sadarbība;
- transnacionālā sadarbība un sadarbība jūrniecības jomā;
- tālāko reģionu sadarbība;
- starpreģionu sadarbība;
- starpreģionu investīcijas inovācijā.

Regulas priekšlikumā ir izklāstīti arī divi konkrēti *Interreg* mērķi:

- labāka *Interreg* pārvaldība;
- drošāka un aizsargātāka Eiropa.

Eiropadome 2020. gada jūlijā panāca vienošanos par ES ilgtermiņa budžetu laikposmam no 2021. gada līdz 2027. gadam. Savos secinājumos Eiropadome ierosināja piešķirt Eiropas teritoriālajai sadarbībai 7,93 miljardus EUR.

Šai regulai tiek piemērota parastā likumdošanas procedūra, kurā Parlamentam ir tādas pašas tiesības kā Padomei. Tas nozīmē, ka līdz 2020. gada beigām abām iestādēm būs jāpanāk vienprātība par turpmākajiem Eiropas teritoriālās sadarbības noteikumiem. Parlaments pirmo lasījumu pabeidza 2019. gada martā.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Tā kā Eiropas teritoriālās sadarbības regula tika pieņemta saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru, Eiropas Parlaments par tās saturu varēja lemt tādā pašā mērā kā Padome. Parlaments atbalstīja to, ka jāsaglabā līdzšinējā Eiropas teritoriālās sadarbības struktūra ar trim dažādiem programmu veidiem.

Parlaments pievērsās tālāko reģionu īpašajiem problēmjautājumiem, un, lai sekmētu pārrobežu sadarbību pie šo reģionu jūras robežām, tika ieviesti elastīgāki nosacījumi attiecībā uz 150 kilometru noteikumu. Turklāt, pateicoties Parlamenta iniciatīvai, tālākajiem reģioniem ir ļauts apvienot pārrobežu un transnacionālajai sadarbībai piešķirtos ERAF līdzekļus vienā teritoriālās sadarbības programmā. Vēl jāpiebilst, ka tika izstrādāti īpaši noteikumi, lai ievērotu sadarbībā ar trešām valstīm iesaistīto tālāko reģionu vajadzības.

Attiecībā uz transnacionālo sadarbību Parlaments sekmīgi aizstāvēja viedokli, ka Komisijai, lemjot par to jomu sarakstu, kuras būs tiesīgas saņemt atbalstu, ir jāņem vērā gan pastāvošās, gan turpmāk gaidāmās makroreģionālās un jūras baseinu stratēģijas.

Parlaments ieviesa noteikumus lielāku elastību divos veidos: pirmkārt, koncentrējot 80 % līdzekļu četriem tematiskajiem mērķiem un paredzot, ka atlikušie 20 % nav piesaistīti šiem mērķiem, un, otrkārt, ieviešot elastīguma kvotu 15 % apmērā resursu pārvietošanai no pārrobežu uz transnacionālajām programmām un otrādi.

Parlaments uzskata, ka dažādo investīciju prioritāšu saraksts ir pielāgots Eiropas teritoriālās sadarbības īpašajām vajadzībām. Sadarbības programmu īstenošanas kārtība ir racionalizēta, proti, ir samazināts programmu īstenošanā iesaistīto iestāžu skaits un precizētas attiecīgās iestāžu atbildības jomas. Ir precīzi izstrādātas prasības attiecībā uz sadarbības programmu un īstenošanas ziņojumu saturu, lai tādējādi mazinātu par programmām atbildīgo iestāžu administratīvo slogu.

Parlaments stingri aizstāvēja nepieciešamību uzlabot Eiropas teritoriālo sadarbību, jo īpaši šādos aspektos:

- Eiropas teritoriālās sadarbības kā autonoma ES kohēzijas politikas mērķa nostiprināšana, nodrošinot tai stabilu finansējumu visā 2014.–2020. gada periodā;
- pareizā līdzsvara panākšana tematiskajā koncentrācijā, tiecoties nodrošināt, ka teritoriālā sadarbība ir pietiekami spēcīga, lai atbilstu stratēģijas “Eiropa 2020” mērķiem, taču vienlaikus arī pietiekami elastīga, lai to varētu pielāgot dažādajām pārrobežu sadarbības un transnacionālās sadarbības vajadzībām;
- programmu pārvaldības un revīzijas uzlabošana, lai nodrošinātu labus rezultātus.

Marek Kołodziejski
08/2020

